

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Muu sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue [Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Muotoilut ovat nykyistä lainsäädäntöä väljempiä ja jättävät enemmän tulkinnanvaraa.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Tavoitteena asiakasosallisuuden vahva lisääminen ja asiakkaan osallistumisen korostaminen omien asioidensa hoitamiseen. Toteutuessaan lisää merkittävästi.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Perusteluissa tuodaan vahvasti ja esimerkein esille yksilöllistä arviointia.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Lasten tarpeet on nostettu vahvasti esille ja lakiesitys parantaa tältä osin nykyistä lainsäädäntöä. Lainsäädännön lapsen asumista kodin ulkopuolella koskeva pykälä ja perustelut selkiyttävät vammaisen lapsen ja perheen asemaa, oikeuksia ja velvollisuuksia ja selkiyttää suhdetta lastensuojeluun.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Laaja ja väljä muotoilu antaa aiempaa enemmän työkaluja asiakastyöhön.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Nykylainsäädännön mukaisesti valmennusta vastaavia palveluja järjestetään ehl 12 §:n perustella ohjauksena, kuntoutuksena, toiminnallisena valmennuksena ja työhön valmennuksena sekä vpl 8 §:n perusteella kuntoutusohjauksena ja sopeutumisvalmennuksena. Ohjausta ja toiminnallista valmennusta ehl asumispalvelujen vpl palveluasumisen yhteydessä. Myös vpl 9 §:n tarkoittamana muuna lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisena tukitoimena. Kehitysvammaiselle lapselle varhaiskasvatus erityishuoltona (maksuttomuus).

Lakiuudistuksen jälkeen valmennus täydentäisi soshl 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta, jos sen perusteella ei voitaisi järjestää vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden välttämättömiä palveluja esim. kognitiivisista syistä johtuva valmennuksen tarve arjen hallinnassa, liikkumistaidon ohjauksen ja viittomakielen- opetuksen tai kommunikaation ohjauksen tarve. Ennen erillisen valmennuspäätöksen tekemistä tulisi siis ottaa huomioon mahdollisuus opetella vastaavia taitoja joko yleis- tai erityispalveluiden yhteydessä, esim. asumisen tukeen liittyen. Eli kaikkea asiakkaan tarvitsemaa valmennusta ei ole tarpeen järjestää tämän pykälän avulla. Jos ja kun näin on, olisiko tarpeen selkiyttää tätä seikkaa perusteluissa.

Valmennus/varhaiskasvatus: tarvitaan tarkennusta kunnallisen sivistystoimen ja hyvinvointialueiden yhdyspintaan ja vastuunjakoon. Huolena, että varhaiskasvatus voi korvautua liian helposti vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena. Mikä on valmennuksen ja varhaiskasvatuksen yksilöllisen tuen raja. Milloin järjestetään varhaiskasvatuksena ja milloin vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena. Näiden kahden vaihtoehdon vaikutus maksullisuuteen ja esim. kuljetuskustannusten järjestämiseen ja maksullisuuteen.

Valmennus/lääkinnällinen kuntoutus: tarvitaan selkiyttämistä siihen, milloin lääkinällistä kuntoutusta, milloin valmennusta (esim. puhevammaisten osalta selkiytettykin s. 187 --> kommunikaatio-ohjausta valmennuksena vasta, kun lääkinällisenä kuntoutuksena määritelty soveltuva kommunikaatiokeino tai apuväline) --> onko tulkittavissa, että ensin selvitetään mahdollisuus lääkinällinen kuntoutukseen ja vasta sitten valmennukseen? --> huom. yleisiä pätevyysvaatimuksia ei olla asettamassa, mutta kyseessä kulloinkin olevaa valmennusta varten on varmistettava riittävä osaaminen (s.189)

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Jossain erityistapauksissa voi olla tarkoituksenmukaista ja lapsen edun mukaista järjestää vammaispalveluna.

Edellyttää tarkempaa kuvausta hyvinvointialueen ja kunnan vastuusta ja tehtävästä. Käytännössä on epäselvää, miten toimitaan, kun myös vammaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen, mutta varhaiskasvatus ilmoittaa, ettei pysty tuottamaan palvelua. Esimerkiksi lapsi pystyy joko osapäiväisesti tai ajoittain osallistumaan varhaiskasvatukseen, mutta tarvitaan myös muualla toteutuvaa kasvatusta / hoitoa; kuka järjestää korvaavan palvelun kotona ja muussa paikassa kuin varhaiskasvatyksikössä.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Erittäin hyvä on tarkennus, jonka mukaan sijaisjärjestelyt tulee suunnitella etukäteen.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Vaatii kirkastamista, missä tilanteissa ja miksi tehdään erillinen päätös erityisestä tuen kokonaisuudesta, kun laadukas palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnittelu jo edellyttävät 12- 13 pykälien toteuttamista.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

Henkilökohtaisen avun ja erityisen osallisuuden tukemisen rajapinnan täsmennys --> henkilökohtaiselta avustajalta ei vaadita koulutusta, mutta erityisessä osallisuuden tuessa vaaditaan soveltuva ammattitutkinto, joka voi olla myös esim. liikunnan tai taiteen alalta. Tästä nousee edelleen kysymys, voisiko erityinen osallisuuden tuki jossain tapauksessa korvata päivätoiminnan.

Henkilökohtaisessa avussa voimavaraedellytys. Voitaisiinko tätä hyödyntää, kun henkilökohtaisen avun voimavaraedellytys ei täyty. Vrt. sosiaalinen kuntoutus, jonka sisältö voi olla monenlaista. Vertautuuko myös tukihenkilötoimintaan.

Voidaan toteuttaa erilaisina palveluina, mutta onko sellaisenaan erillinen palvelu.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

Onko enemmän palveluihin sisältyvää osaamista kuin erillinen tuote. Erillinen palvelu, jos/kun vastaa lastensuojelulain eturistiriitatilanteissa hyödynnettävää lapsen ammatillista, riippumatonta edustajaa.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

15 § 4 mom perusteluissa tulisi todeta tarkemmin, mitä ovat lapsen elatuksesta aiheutuvat kustannukset, joista vanhemmat vastaavat

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Se kattaa laajasti palveluja, jotka tukevat asiakkaan / perheen jaksamista.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaisissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Työtoiminta ja työllistymistä tukeva toiminta tulee myös vammaisten kohdalla toteuttaa saman, ensisijaisen lainsäädännön kautta kuin muillakin vastaavaa tukea tarvitsevilla, esim. vaikeasti työllistyvillä syrjäytymisvaarassa olevilla pitkäaikaistyöttömillä tai nuorilla työttömillä tai päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivillä. Työtoiminnan ja päivätoiminnan raja vaatii tarkennusta.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lähtökohtaisesti kyllä, mutta herää kysymys, onko hyvinvointialueen järjestettävä liikkumisen tukea kaikilla esitetyillä tavoilla. Samoin herää kysymys, mitä tarkoittaa henkilökohtainen apu liikkumisen tuen muotona.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Lähtökohtaisesti edistävät asiakkaiden tarpeisiin vastaamista hyvin. Mutta edellyttää laajaa valmistelutyötä ja ohjeistuksen laatimista hyvinvointialueilla sen jälkeen, kun laki on hyväksytty. Jos asiakkaan palvelutarve arvioidaan asiakkaan pyynnöstä uudelleen 1/2022 ja kun lain mukaan päätös tulee panna täytäntöön 3 kk:n kuluessa, jää uusien järjestelyjen ja menettelyjen suunnittelulle ja käyttönotolle 1.1.2023 käynnistyvällä hyvinvointialueella kohtuuttoman lyhyt aika.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

Lain voimaantulon jälkeen palvelujen järjestäminen tuottaa suuria vaikeuksia erityisesti liikkumisen tuen uusien määrittelyn mukaisissa käytännön järjestelyissä. Oletettavaa on, että vammaispalvelulain tosiasiallinen hyväksyminen viipyy vuoden loppupuolelle. Tämä vaikuttaa käytettävissä olevaan valmistautumisaikaan. Vastaava tilanne on henkilökohtaisen avun osalta alueilla, joilla ei ole vielä käytössä kaikkia toteutusmuotoja. Laaja osaavan, määräaikaisen henkilöstön lisääminen lain voimaantulon yhteydessä on toki myös haasteellista.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammaisuus kokonaisuutena on kovin vaikeatulkintainen. Mitä vaativan tuen yksiköt lopulta ovat, nykyisiä tehostetun palveluasumisen yksiköitä vai se osa niistä, jossa tuotetaan tahdonvastaista hoitoa sisältävää palvelua eli esimerkiksi Eteva kuntayhtymän tukikeskukset. Vrt ehl-muutos 2 & 1 kohta > < 31, 32, 33, 37, 38 §. Tämä vaatii selkiyttämistä, mitä tarkoitetaan. Rajoitustoimia toteutetaan kuitenkin myös tavanomaisissa ehl:n palveluja tuottavassa tehostetun palveluasumisen yksikössä, kuten myös työ- ja päivätoimintapalveluissa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Yhdenvertaistavat eri vamma ryhmien kohtelua. Kysymyksiä herättävät kohdat, joissa tuodaan esille kohtuullinen maksu tai ennen palvelujen tuottamisesta aiheutuneet kustannukset.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Kyllä

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

Yhdenvertaistaa tilannetta lastensuojelullisin perustein sijoitetun lapsen perheen kanssa.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Etelä-Suomen alueen on valmisteltu Eteva-kuntayhtymän purkautumiseen liittyen erityisen vaativien palvelujen toteuttamista niin, että ne siirtyvät osaksi HUS-organisaatiota. Tällä pyritään varmistamaan, että nämä vaativat palvelut pystytään jatkossakin turvaamaan niin, että niiden edellyttämä erityisosaaminen on riittävää ja kaikkien nykyisen Eteva kuntayhtymän alueen hyvinvointialueiden käytettävissä myös jatkossa. Nykyisin erityishuoltona toteutettavat moniammatilliset kehitysvammapsykiatriset kuntoutus- ja arviointipalveluiden prosessit ovat lääkärivetoisia ja sisältävät erilaisia terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia, hoitoa ja lääkemuutoksia. Näin ollen katsomme, että erityisen vaativien palvelujen laitostyöyksiköiden tulisi voida olla myös terveydenhuollon yksiköitä, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Tällä turvattaisiin tahdosta riippumattoman erityishuollon asiakkaiden ja rikoksesta tuomitsematta jätettyjen asiakkaiden tutkimus, hoito ja kuntoutus tavalla, jossa toteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Näin ollen katsomme, vaatimaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus tulee voida toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, jottei esimerkiksi HUS rajaudu muutosten ulkopuolelle. Lakiin tulisi sisällyttää kirjaukset, jotka mahdollistavat tämän.

Valtanen Pirkko

Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä - vammaispalvelujen tulosalue